

Geodezija in tržnost

Referati in razprave na 25. Geodetskem dnevu so me spodbudili, da poskusim pojasniti svoje poglede na geodezijo v modernem tržnem okolju nekoliko podrobneje. Vsaj v dveh referatih (Naprudnik, Majcen, 1992) je bila ponovno izražena misel o netržnosti nekaterih geodetskih izdelkov in iz tega izpeljana ideja, da se zato za zagotavljanje teh izdelkov formira javna služba. S tem se verjetno strinja še marsikateri geodet. Tako razmišljanje se mi zdi napačno in preživeto, je pa zagotovo eden od vzrokov, da je geodezija v krizi.

Čas, ki ga živimo, in prizadevanja družbe, da vzpostavi tržno gospodarstvo, zahtevajo popolnoma drugačno definicijo geodetske službe. Temu navsezadnje sledijo tudi razpisi za izvajanje nalog geodetskega programa, s katerim je država vse, tudi v omenjenih referatih imenovane netržne izdelke, postavila na trg z namenom, da vzpostavi konkurenco in uresniči program s čim manjšimi stroški. Če prevzamemo tolmačenje (Slovar slovenskega knjižnega jezika), da je trg „kupovanje in prodajanje blaga in storitev glede na ponudbo in povpraševanje“, je rezultat te odločitve naslednji:

- država je postala kupec
- izvajalci geodetskega programa so postali prodajalci in
- naloge geodetskega programa so postale blago, ki je ponujeno in povpraševano.

Do zaključenega kroga manjka le še vrednost blaga. Ta je odvisna od vloženih sredstev (delo, material, orodje) ter popravljena z odnosom med ponudbo in povpraševanjem. Z velikim povpraševanjem se vrednost blaga veča in z veliko ponudbo se vrednost manjša. V nobenem primeru pa se, vsaj za dlje časa, ne more preseči niti spodnja niti zgornja meja vrednosti. Če je vrednost podcenjena, se bo prodajalec preusmeril na drugo blago in in če je precenjena, kupec blaga ne bo kupil. V obeh primerih bo namreč profit za enega ali drugega premajhen in vodi k stagnaciji ter propadu. Naj pojasnim s primerom mreže točk višjega reda. Postavitev take mreže je visoko zahtevna naloga in zahteva visok vložek kapitala. Ta se porabi „samo“ zato, da se za določeno število točk na terenu pridobi podatke o njihovih koordinatah. Končni rezultat je informacija o legi točk v prostoru, ki je podlaga za kakakršnokoli nadaljnje delo, ima svojo vrednost in se lahko prodaja. Torej, če vrednost nekega blaga ne opravičuje vloženih sredstev, je nakup nespameten za vsakega kupca (investitorja), pa najsi bo to zasebnik ali država. S plačilom blaga se kupec transformira v lastnika in možnega prodajalca. Možnega poudarjam zato, ker je lastnik svoboden pri izbiri ali blago, ki ga je kupil: uporablja sam, ga posoja, ga proda ali pa ga podari.

Država se je kot lastnik v ne tako daljnji preteklosti odločila, da bo praktično vse rezultate geodetske službe podarjala, saj je v Zakonu o geodetski službi (Ur.l. SRS št. 23/76) zapisala (seveda skladno s takratno družbeno usmeritvijo), citiram: „Geodetska služba zagotavlja načrte ...“. To je bila seveda politična odločitev, ki pa je povzročila razvrednotenje geodetske službe. Geodetski izdelki so postali blago, ki je vsakomur na razpolago za odškodnino (takso), ki ne omogoča niti enostavne reprodukcije. Ker so se sredstva za geodetsko službo skladno s podcenjeno vrednostjo njenih izdelkov in krizo države vedno zmanjševala, je marsikatera investicija, zaradi pomanjkljivega vzdrževanja, izgubila velik del vložene vrednosti. Druga napaka je bila, ker je državna uprava (občinske geodetske uprave) zaradi izredno majhnih sredstev, namenjenih

geodeziji, celo sama izvajala operativne naloge geodetske službe. Na ta način je postala kupec in prodajalec istočasno, zaradi vsiljene izvajalske funkcije pa je zanemarila upravljalško in nadzorno.

Prepričanje, da bomo geodetsko službo s podržavljanjem oziroma združevanjem upravne in izvajalske funkcije rešili iz krize, v kateri se nahaja, je zato popolnoma napačno, izvajanje nalog geodetske službe pa se bo podražilo namesto pocenilo. Mnenje, da lahko državni uradnik ceneje, bolje in hitreje zakoplje mejnik, izmeri točko, izriše izohipse ali senčenje za karto, izdelava računalniški program in ga aplicira, opravlja aerosnemalna dela ali fotoreprodukcijske usluge, je nesmisel, ki prej sodi v 19. kot v 21. stoletje.

Rešitev moramo zasnovati na spoznanju, da je točna, hitra in dostopna informacija nujna in bogastvo vsake družbe, blago, ki ima tržno vrednost in zagotavlja močno pozicijo tistemu, ki jo poseduje in z njo upravlja. Geodetsko službo moramo organizirati na način, ki bo zagotavljal podporo družbi pri uveljavitvi tržnega gospodarstva, hkrati pa bo dvignil ugled geodezije kot stroke. Menim, da je osnovni pogoj ta, da ločimo upravljalško od izvajalske funkcije tako, da bo upravljalška skrbela za organizacijo, planiranje, financiranje in kontrolo strokovno operativnih del geodetske službe, izvajalska pa bo ta dela izvajala (trg, koncesija). Vzpostavimo stanje, ko bo geodezija tista, ki bo zbirala, vzdrževala in posredovala informacije o prostoru in zadovoljila uporabnike (trg) ter svoj obstoj in napredek.

Priložnost je tu. Ne zamudimo je!

Viri:

Naprudnik, M., 1992, Geodezija – trenutki odločitve, Geodetski vestnik (36), Ljubljana, št. 3, 181-184.

Majcen, S., 1992, Geodetska služba v novem pravnem sistemu, Geodetski vestnik (36), Ljubljana, št. 3, 185-190.

Zakon o javnih gospodarskih službah, predlog 19.9.1992, Skupščinski poročevalec.

Zakon o geodetski službi, Ur.l. SRS št. 23 z dne 11.10.1976.

Darko Tanko

Prispelo za objavo: 5.11.1992

Organizacija izvajanja geodetskih del – odmev na Rogaško Slatino 1992

Jubilejni Geodetski dan je mimo. Prve ocene so običajne: večina prispevkov je nekoliko zgrešila cilj, nekaj običajnih produktov v zadnjem desetletju običajnih avtorjev pa je običajno duhovitih, pedantnih in poučnih. Minister je opravil svoj veni, vidi, vici, svetniki nam to pot niso svetili in komisija za zaključke nam bo gotovo posredovala napotke za bodočnost. Le naprej, brez strahu ...? Geodetska operativa, izvajalci „umazanega dela“ v geodetskih zavodih, privatniki in podobni nesrečniki, ki živijo od svojega dela, so v glavnem molčali. Ali so bile teme res tako visoke, odmaknjene, nerazumljive ali pa smo se tudi geodeti navzeli precej splošne slovenske resigniranosti: „papir in demokracija preneseta vse, zgodi pa se tako nič“.